

اعجاز قرآن در پیراستگی

از اسحاق و نقد شهاب

اسمعیل سلطانی بیرامی

انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

۱۳۹۶

سرشناسه	سلطانی بیرامی، اسمعیل، ۳۴۸
عنوان و نام پدیدآور	اعجاز قرآن در پیراستگی از سلسله نقد شبهات / اسمعیل سلطانی بیرامی
مشخصات نشر	قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، انتشارات، ۱۳۹۶
مشخصات ظاهری	۳۱۲ ص.
فروست	علوم قرآنی، ۶۷
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۴۴-۱۱۸-۶
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه
یادداشت	نمایه
موضوع	قرآن - اعجاز
موضوع	Qur'an -- Miracles
موضوع	قرآن -- دفاعیه‌ها و ردیه‌ها
موضوع	Qur'an -- Apologetic works
موضوع	قرآن -- بررسی و شناخت
موضوع	Qur'an -- Surveys
شناسه افزوده	مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، قم، انتشارات
رده‌بندی کنگره	۶الف ۸۲س BP۸۷
رده‌بندی دیویی	۱۵۸، ۲۹۷
شماره کتاب‌شناسی ملی	۴۸۹۱۰۳۱

۱۳۴۹

شماره ردیف

علوم قرآنی- ۶۷

شماره موضوعی

۱۳۹۶-۸۱

■ اعجاز قرآن در پیراستگی از اختلاف و بعد شبیهات

● مؤلف: اسمعیل سلطانی بیرامی

● ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

● چاپ: پایپروس

● نوبت چاپ: اول، پاییز ۱۳۹۶

● شمارگان: ۳۰۰

● قیمت: ۲۲۰۰۰ تومان

● دفتر مرکزی: قم، خیابان شهدا، کوی ممتاز، پلاک ۲۸

● تلفن و نمابر: ۰۲۵-۲۷۷۴۲۲۲۶

● شعبه تهران: خیابان انقلاب، بین خیابان ۱۲ فروردین و شهید منیرى جاوید، ساختمان شماره ۳۱۰، طبقه سوم، واحد ۱۱۲

● تلفن و نمابر: ۰۲۱-۶۶۴۶۶۱۲۱

● شعبه مؤسسه امام خمینی (ره): قم، بلوار امین، بلوار جمهوری اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)

● تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۱۳۶۲۹

شابک: ۶-۱۱۸-۴۴۴-۶۰۰-۹۷۸

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۱۳	مقدمه معانیت و روش
	فصل اول: کلیات و مفهوم‌شناسی
۱۸	مقدمه
۲۰	پیشینه‌شناسی
۲۶	مفهوم‌شناسی
۲۷	۱. اعجاز و معجزه
۲۷	۱-۱. مفهوم لغوی اعجاز و معجزه
۲۹	۱-۲. کاربردهای قرآنی اعجاز و مشتقات
۳۰	۱-۳. مفهوم اصطلاحی معجزه در میان فرق کلاسی
۳۱	۱-۳-۱. اشاعره
۳۲	۱-۳-۲. معتزله
۳۲	۱-۳-۳. امامیه
۳۵	۱-۴. مؤلفه‌های اصلی معجزه
۳۵	۱-۴-۱. امر خارق‌العاده
۳۶	۱-۴-۲. به دست مدعی پیامبری

- ۳۹-۴-۱. با اذن ویژه الهی..... ۳۹
- ۳۹-۴-۴. همراه با تحدی..... ۳۹
- ۴۶-۴-۵. ناتوانی بشر از معارضه..... ۴۶
- ۴۷-۴-۶. برای اثبات نبوت..... ۴۷
- ۴۸-۵. ۱. تعریف منتخب..... ۴۸
- ۴۹-۵. ۱. اعجاز قرآن..... ۴۹
- ۵۰-۵. ۲. اختلاف..... ۵۰
- ۵۱-۵. ۱. مفهوم لغوی اختلاف..... ۵۱
- ۵۳-۵. ۲. کاربرد های قرآنی اختلاف..... ۵۳
- ۵۷-۵. ۲-۳. مفهوم اختلاف در آیه ۸۲ سوره نساء..... ۵۷
- ۵۷-۵. ۲-۴. ارتباط عدم اختلاف با هماهنگی (انسجام آیات)..... ۵۷
- ۶۰-۵. ۲-۵. رابطه عدم اختلاف با بحث تناسب (ارتباط محتوایی آیات و سوره)..... ۶۰
- ۶۳-۵. معیار شناسایی وجوه اعجاز قرآن..... ۶۳
- ۶۸-۵. عدم اختلاف: وجهی از وجوه اعجاز قرآن..... ۶۸
- ۶۹-۵. اعجاز قرآن در عدم اختلاف از نگاه قرآن پژوهان..... ۶۹
- ۶۹-۵. ۱. وجه اعجاز بودن پیراستگی قرآن از اختلاف..... ۶۹
- ۷۶-۵. ۲. عدم اختلاف از ویژگی های قرآن..... ۷۶
- فصل دوم: گستره هماهنگی و عدم اختلاف**
- ۸۰-۵. مقدمه..... ۸۰
- ۸۱-۵. معیار شناسایی مصادیق اختلاف نفی شده از قرآن..... ۸۱
- ۸۳-۵. اقسام اختلاف نفی شده از قرآن..... ۸۳
- ۸۴-۵. ۱. اختلاف های شکلی..... ۸۴
- ۸۴-۵. ۱-۱. اختلاف و تناقض ادبی قرآن..... ۸۴

۹۰	۱-۲. اختلاف مراتب فصاحت و بلاغت
۹۳	مراتب فصاحت و بلاغت
۹۹	۱-۳. اختلاف نظم
۱۰۵	۲. اختلاف‌های محتوایی
۱۰۷	۲-۱. تناقض
۱۰۷	۲-۱-۱. شرایط تناقض
۱۰۸	الف) وحدت‌ها
۱۱۱	ب) اختلاف‌ها
۱۱۲	۲-۱-۲. ارتباط تناقض با اختلاف در قرآن
۱۱۴	۲-۲. تداخل
۱۱۵	رابطه تداخل با اختلاف در قرآن
۱۱۶	۲-۳. تضاد
۱۱۷	ارتباط تضاد با اختلاف در قرآن
۱۱۷	۲-۴. داخلان تحت‌التضاد
۱۱۸	ارتباط داخل تحت تضاد با اختلاف در قرآن
۱۱۸	۲-۵. تعارض
۱۲۱	۲-۵-۱. شرایط تحقق تعارض
۱۲۵	۲-۵-۲. اقسام تعارض
۱۲۷	۲-۵-۳. راه‌های رفع تعارض
۱۲۸	الف) تقدیم نص بر ظاهر
۱۲۸	ب) تقدیم اظهر بر ظاهر
۱۲۹	یک. تخصیص
۱۳۱	دو. تقييد

ج) حمل بر قدر متیقن ۱۳۲

د) حمل بر اقتضایی و فعلی ۱۳۲

ه) مرجحات سندی ۱۳۳

۲-۵-۴. تفاوت تعارض اصولی با اختلاف نفی شده از قرآن ۱۳۳

فصل سوم: تبیین اعجاز قرآن کریم در پیراستگی از اختلاف

۱-۴۰. ۱۴۰

۱-۴۱. دلایل هماهنگی آیات قرآن ۱۴۱

۲-۱۴۳. دامن عقد ۱۴۳

۲-۱۴۶. ادب ادبی ۱۴۶

۲-۱-۲. آیات قرآن ۱۴۶

۲-۱-۱. تصریح با عدم اختلاف (نساء، ۸۲) ۱۴۷

الف) واژگان آیه ۱۴۷

ب) تدبیر در لغت ۱۴۷

ج) معنای تدبیر در آیات قرآن ۱۴۸

د) نکات ادبی آیه ۱۵۰

ه) ارتباط آیه با آیات قبل ۱۵۳

و) رابطه میان تدبیر و نفی اختلاف ۱۵۵

ز) محتوای آیه ۱۵۶

ح) ملازمه میان از سوی بشر بودن قرآن و راه یافتن اختلاف ۱۵۷

۲-۱-۲. اوصاف ملازم با هماهنگی و عدم اختلاف ۱۵۷

الف) غیر ذی عوج ۱۵۸

ب) قیّم ۱۵۹

ج) محکم ۱۶۰

۱۶۲ (د) عزیز
۱۶۳ (ه) نافی باطل
۱۶۵ (و) فرقان
۱۶۶ (ز) فصل
۱۶۸ (ح) حق و صدق
۱۷۰ (ط) احسن الحدیث
۱۷۱ (ی) متشابه
۱۷۲ ۲-۱ روایات
۱۷۷ ۳. از رهگذر پاسخگویی به آیات موهم اختلاف
۱۷۹ ۲. فوق توان بشر بود و ویژگی عدم اختلاف
۱۸۰ ۱. تبیین ملازمه میان انسوی و بودن قرآن و راهیابی اختلاف در آن
۱۸۱ ۱-۱. ویژگی‌های انسان
۱۸۱ ۱-۱-۱. محدودیت و امانت انسان به علوم
۱۸۲ ۱-۱-۲. اثرپذیری از عوامل بیرونی و رونی
۱۸۳ ۱-۱-۳. تکامل تدریجی
۱۸۳ ۱-۱-۴. خطاپذیری
۱۸۴ ۱-۱-۵. تفاوت استعدادها
۱۸۴ ۱-۲. ویژگی‌های قرآن
۱۸۲ ۱-۲-۱. فراوانی و تنوع موضوعات در عین اتقان و استحکام
۱۸۵ ۱-۲-۲. ژرفایی معارف
۱۸۶ ۱-۲-۳. فصاحت و بلاغت تام
۱۸۷ ۱-۲-۴. نزول در گستره وسیعی از زمان
۱۸۹ ۱-۲-۵. نزول در وضعیت‌های گوناگون فردی و اجتماعی

۱۸۹	۱-۲-۶. فقدان فصل‌بندی موضوعی.....
۱۹۰	۱-۲-۷. درس‌ناخوانده بودن آورنده قرآن.....
۱۹۲	۳. هم‌آوردطلبی قرآن در اعجاز عدم اختلاف.....
۱۹۲	۱. تحدی‌های عام.....
۱۹۴	۲. تحدی خاص.....
۱۹۴	۲-۱. از رهگذر ادبیات عرب.....
۱۹۴	۲-۲. از رهگذر برهان مذکور در آیه.....
۱۹۶	برهان بودن تحدی به عدم اختلاف.....
۱۹۷	۳. قلمبندی تحدی به عدم اختلاف.....
۱۹۷	۳-۱. از نظر مخاطب.....
۲۰۰	۳-۳. از نظر رسال.....
۲۰۱	۳-۳. از نظر مصداق.....
۲۰۲	۳-۴. از نظر آیات و سوره.....
۲۰۳	۴. جایگاه عدم اختلاف در میان وجود اعجاز قرآن.....
	فصل چهارم: نقد و بررسی شبهات اعجاز قرآن در عدم اختلاف
۲۰۶	مقدمه.....
۲۰۷	علل توهم اختلاف و تناقض در قرآن.....
۲۰۷	۱. در نظر نگرفتن قواعد تفسیر آیات قرآن.....
۲۰۸	۲. بی‌توجهی به معنای تناقض، تضاد و تعارض.....
۲۱۲	راه جمع میان آیات به‌ظاهر ناسازگار.....
۲۱۵	شبهات مرتبط با فقدان اختلاف در قرآن.....
۲۱۵	۱. وجود اختلاف در قرآن.....
۲۱۶	بررسی.....

۲۱۷	۲. وجود عام و خاص در قرآن؛ متناقض با ادعای فقدان اختلاف در آن
۲۱۸	بررسی
۲۲۲	۳. وجود نسخ؛ متناقض با ادعای عدم اختلاف در قرآن
۲۲۴	بررسی
۲۲۷	۴. لسان عربی مبین؛ متناقض با نیازمندی به تأویل
۲۲۹	بررسی
۲۴۱	۵. تفاوت و اختلاف آیات در فصاحت و بلاغت
۲۴۲	بررسی
۲۴۴	۶. اختلاف آیات در مکی و مدنی
۲۴۶	بررسی
۲۴۹	۷. اختلاف قرائات
۲۵۰	بررسی
۲۵۷	جوابی غیر قابل قبول
۲۵۷	۸. وجود اختلاف اندک در قرآن
۲۵۸	بررسی
۲۶۰	۹. اختلاف‌های پنهان مانده
۲۶۰	بررسی
۲۶۱	۱۰. نفی انحطاط محسوس در فصاحت و بلاغت
۲۶۱	بررسی
۲۶۳	۱۱. عدم اطلاق اختلاف در آیه با توجه به سیاق
۲۶۴	بررسی
۲۶۶	۱۲. دور باطل بودن استدلال به آیات بر نفی اختلاف و تناقض
۲۶۶	بررسی

۲۶۷	۱۳. توجیه عدم اختلاف؛ غیر از عدم اختلاف
۲۶۸	بررسی
۲۶۹	شبهات مرتبط با خارق‌العاده بودن عدم اختلاف
۲۶۹	۱. خلط مانع و سبب
۲۷۰	بررسی
۲۷۱	۲. بدیهی نبودن اعجاز در عدم اختلاف
۲۷۲	بررسی
۲۷۴	۲. تعجب کردن عرب از عدم اختلاف در قرآن
۲۷۴	بررسی
۲۷۵	۴. وجود کلام پیراسته از اختلاف و تناقض در آثار بشری
۲۷۷	بررسی
۲۷۸	شبهات مرتبط با تحدی به عدم اختلاف در قرآن
۲۷۸	۱. لسان تحدی نبودن آیه
۲۷۹	بررسی
۲۸۲	۲. ناسازگاری تحدی با روایت
۲۸۳	بررسی
۲۸۵	منابع
۲۸۵	الف) کتب
۳۱۵	ب) مقالات
۳۱۶	ج) نرم افزارها
۳۱۶	د) سایت‌ها

مقدمه معاونت پژوهش

حقیقت اصالت‌ترین، جاودانه‌ترین و زیباترین راز هستی و نیاز آدمی است که سلسله مؤمنان و سالکان ملاحق چه جان‌ها که در راه آن نیاخته، و جاهلان و باطل‌پرستان چه توطئه‌ها و زرفنده‌ها که برای محو و مسخ آن نساخته‌اند، چه تلخ‌واقعی است مظلومیت حقیقت، و چه شیرین حقیقتی است این واقعیت که در مصاف همیشگی حق و باطل، حق سربلند و سرفراز است و باطل ازین رفتنی و نگویند. این والا و بالانشین حقیقت، گذشته از سرشت حق، وام‌دار کوشش‌های خالصانه و پایان‌ناپذیر حقیقت‌جویانی است که در عرصه نظر و عمل کمر همت محکم بسته و از دام و دانه دنیا رستند، و در این میان نقش و تأثیر ادیان و پیامبران الهی، و به‌ویژه اسلام و پیامبر اکرم ﷺ و جانشینان برحق و گرامی او علیهم‌السلام، برجسته‌ترین است.

دانشمندان نام‌آور شیعه رسالت خطیر و بی‌نظیر خویش را بهره‌گیری از عقل و نقل و غوص در دریای معارف قرآن و برگرفتن گوهر ناب حقیقت از سیره آن پیشوایان و عرضه آن به عالم بشری و دفاع جانانه در برابر هجوم ظلمت‌پرستان حقیقت‌گریز دانسته و در این راه دیده‌ها

سوده و جان‌ها فرسوده‌اند. اکنون در عصر بحران معنویت که دشمنان حقیقت و آدمیت هر لحظه با تولید و انتشار فزون از شمار آثار نوشتاری و دیداری و به‌کارگیری انواع ابزارهای پیشرفته سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در عرصه‌های گوناگون برای سیطره بر جهان می‌کوشند، سאלت حقیقت‌خواهان و اندیشمندان حوزوی و دانشگاهی، به‌ویژه عالمان دین، بس عظیم‌تر و سخت دشوارتر است.

در جهان تشعشع، پژوهشگران حوزوی در علوم فلسفی و کلامی، تفسیری و حدیثی، فقهی، اصولی و نظایر آن کارنامه درخشانی دارند، و تأملات ایشان پر تازم پژوهش‌های اسلامی می‌درخشد. در زمینه علوم طبیعی و تجربی و فناوری‌های جدید، پژوهشگران ما تلاش‌هایی چشمگیر کرده، گام‌هایی نویدبخش برداشته‌اند. به‌ایگاه درخور خویش در جهان نزدیک شده‌اند، و می‌کوشند تا با فعالیت‌های روزافزونشان مقام شایسته خویش را در صحنه علمی بین‌المللی بازیابند. ولی در قلمرو پژوهش‌های علوم اجتماعی و انسانی تلاش‌های دانشمندان این مرزوبوم آن‌گونه شایسته نظام اسلامی است به بار ننشسته و آنان گاه به ترجمه و اقتباس نظریات دیگران بسنده کرده‌اند. در این زمینه کمتر می‌توان ردپای ابتکارات و به‌ویژه خلاقیت‌های برخاسته از مبانی اسلامی را یافت و تا رسیدن به منزلت مطلوب برای طولانی و پرچالش درپیش است. از این‌رو، افزون بر استنباط، استخراج، تفسیر و تبیین آموزه‌های دینی و سازمان‌دهی معارف اسلامی، کاوش در مسائل علوم انسانی و اجتماعی از دیدگاه اسلامی و تبیین آنها از مهم‌ترین اهداف و اولویت‌های مؤسسات علمی به‌ویژه مراکز پژوهشی حوزه‌های علمیه است.

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی* در پرتو تأییدات رهبر کبیر انقلاب اسلامی و حمایت‌های بی‌دریغ خلف صالح وی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای «مد ظله العالی» از آغاز تأسیس براساس سیاست‌ها و اهداف ترسیم‌شده از سوی حضرت آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی «دامت برکاته» به امر پژوهش‌های علمی و دینی اهتمام داشته و در مسیر برخوردن نیازهای فکری و دینی جامعه، به پژوهش‌های بنیادی، راهبردی و کاربردی پرداخته است. معاونت پژوهش مؤسسه برای تحقق این مهم، افزون بر برنامه‌ریزی و هدایت دانش‌پژوهان و پژوهشگران، در زمینه نشر آثار محققان نیز کوشش کرده و بجمده الله تاکنون آثار ارزنده‌ای را در حد توان خود به جامعه اسلامی تقدیم کرده است.

کتاب پیش روی، پژوهشی است در قلمرو علوم قرآنی که با تلاش پژوهشگر ارجمند حجت‌الاسلام حسن امین دکتر اسمعیل سلطانی پیرامی نگارش یافته است. هدف اصلی نویسنده تبیین معنای و مستدل اعجاز قرآن در هماهنگی و عدم اختلاف، و نقد شبهات مرتبط با این وحی اعجاز است.

معاونت پژوهش از مؤلف محترم و آیت‌الله محترم حاجی و حجج اسلام والمسلمین آقایان: دکتر محمدکاظم شاکر، دکتر غلامعلی عزیززکیا و دکتر امیررضا اشرفی که با مطالعه و ارائه نظرهای سودمندشان، بر اتقان و غنای اثر افزوده‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کند و توفیق روزافزون ایشان را از خداوند منان خواستار است.

معاونت پژوهش

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی*